

Lintukankaan Botniaringin kiihdytysrata-alueen luontoselvitykset 2019 (ja 2020), Jurva

**Tekijä:
Soitin-Keturi
Jouni Rinta-Keturi, luonto-ohjaaja**

Sisältö

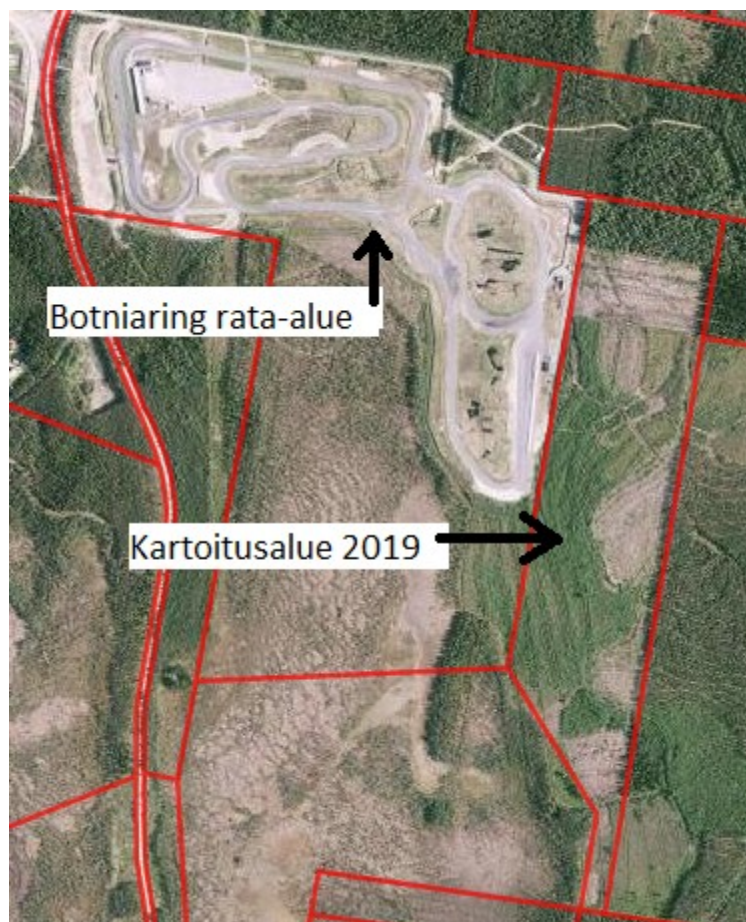
1. Selvitystyön taustaa
2. Viitasammakko
 - 2.1. Yleistä viitasammakosta
 - 2.2. Esiintyminen
 - 2.3. Elinympäristö
 - 2.4. Lajin suojelu
 - 2.5. Kartoituksen tekeminen
 - 2.6. Tulokset
3. Lepakot
 - 3.1. Yleistä lepakoista
 - 3.2. Esiintyminen ja elinympäristöt
 - 3.3. Lepakkojen suojelu
 - 3.4. Kartoituksen tekeminen
 - 3.5. Tulokset
4. Perhoset ja korennot
 - 4.1. Perhosten direktiivilajit
 - 4.2. Sudenkorentojen direktiivilajit
 - 4.3. Tulokset
5. Liito-orava
 - 5.1. Yleistä liito-oravasta
 - 5.2. Suojelu
 - 5.3. Tulokset
6. Kasvit
7. Linnut
 - 7.1. Tulokset

1. Selvitystyön taustaa

Jurvassa sijaitsevan Botniaringin moottorirata-alueen mahdollinen laajennus edellytti luontoselvitysten tekemistä alueella. Selvitykset tilattiin Soitin-Keturilta, ja ne tehtiin vuonna 2019. Joitain tarkistuksia ja täydennyksiä tehtiin vielä kesällä 2020. Maastotyöt ja raportoinnin teki luonto-ohjaaja Jouni Rinta-Keturi.

Tehdyissä selvityksissä huomioitiin rauhoitetut ja erityisesti suojellut lajit. Taustalla Suomen ja Euroopan säädökset, jotka ohjasivat osaltaan kartoitusten teemisessä.

Euroopan Unionin luontodirektiivin liitteen IV (a) lajit ovat tiukasti suojeltuja. Suojelulla tähdätään kyseisten lajien pitkäaikaiseen säilymiseen EU:n alueella. Tiukka suojelu edellyttää, että kyseisten lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat on aina säilytettävä erilaisten hankkeiden ja toimenpiteiden yhteydessä, ellei niiden hävittämiseen tai heikentämiseen ole saatu poikkeamislupaa luontodirektiivin artiklan 16 perusteella.

Kartoitukseen ja selvityksiin käytettiin kaikkiaan 95 maastotyötuntia. Lisäksi raportin tekemiseen käytettiin 12 tuntia.

2. Viitasammakko

2.1. Yleistä viitasammakosta

Viitasammakko (*Rana arvalis*) muistuttaa paljolti ”tavallista” sammakkoa, ruskosammakkoa (*Rana temporaria*), mutta on kooltaan hieman pienempi. Kuonon mallissa on eroa, mutta varmimmin lajit erottaa toisistaan kutuaikana laulusta. Viitasammakon laulu on pulputtavaa, ruskosammakon kurnuttavaa. Viitasammakon kutua ei juuri pääse näkemään, koska se ei jää veden pinnalle, vaan on näkymättömissä pohjaan painumisen vuoksi.

2.2. Esiintyminen

Viitasammakko (*Rana arvalis*) esiintyy suuressa osassa Euroopan pohjois-, keski- ja itäosia. Levinneisyysalue ulottuu kauas itään Venäjälle ja Siperian läpi aina Kiinaan saakka. Länsi- ja Etelä-Euroopasta laji on hävinnyt ja syyksi epäillään ihmisen aiheuttamia ympäristömuutoksia.

Suomessa viitasammakon yleisyys vaihtelee suhteellisen harvinaisesta suhteellisen yleiseen. Ilmeisesti laji on runsaampi Keski- kuin Etelä- Suomessa. Lapin viitasammakkohavainnot ovat vähissä. Lajin kannankehitystä pidetään Suomessa vakaana.

2.3. Elinympäristö

Viitasammakon kylmähorros päättyy ja kutuaika alkaa pian lumien ja jäiden sulamisen jälkeen. Keskisessä Suomessa lajia pääseeekin varmimmin kuulemaan toukokuun ensimmäisen puoliskon aikana. Toki tässä on vuosittaisia eroja kevään edistymisestä riippuen.

Lajia tapaa varmimmin merenlahtien ja järvien rantamilta sekä soilta, joskus myös soistuneilta metsämailta.

2.4. Lajin suojelu

Viitasammakko ei ole Suomessa uhanalainen. Laji on kuitenkin rauhoitettu ja on yksi EU:n luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeista. Tämä velvoittaa suojelemaan lajia ja lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on luonnonsuojelulailla kielletty.

2.5. Kartoituksen tekeminen

Koska viitasammakon kutuaika on lyhyt, täytyy kartoitus ajoittaa oikeaan aikaan. BotniaRingin laskenta-alueen kartoitus tehtiin neljänä eri päivänä 1.5.-20.5. välisenä aikana. Olosuhteet olivat kaikkina kartoituspäivinä viitasammakoiden kuuntelemiseen hyvät. Kaikkiaan kartoitukseen käytettiin 8 miestyötuntia.

Kartoitusta tehtiin alueen eri osissa liikkuen, jatkuvasti ympäristöä kuunnellen. viitasammakot kun ovat herkkiä häiriöille. Kun viitasammakot häiriintyvät, ne lopettavat laulunsa ja piiloutuvat.

2.6. Tulokset

Selvitysalueelta ei löytynyt viitasammakkoja tehdyssä kartoituksessa. Alue on mitä ilmeisimmin liian karua ja kuivaa viitasammakolle. Oikeastaan muutamat alueen ojat olisivat voineet olla mahdollisia lajin esiintymispaikkoja, mutta viitasammakkoja ei löytynyt. Lammet, lampareet ja selkeät kosteikat puuttuvat alueelta. Tätä taustaa vasten ei ollut yllätys, ettei viitasammakkoja alueelta tavattu.

3. Lepakot

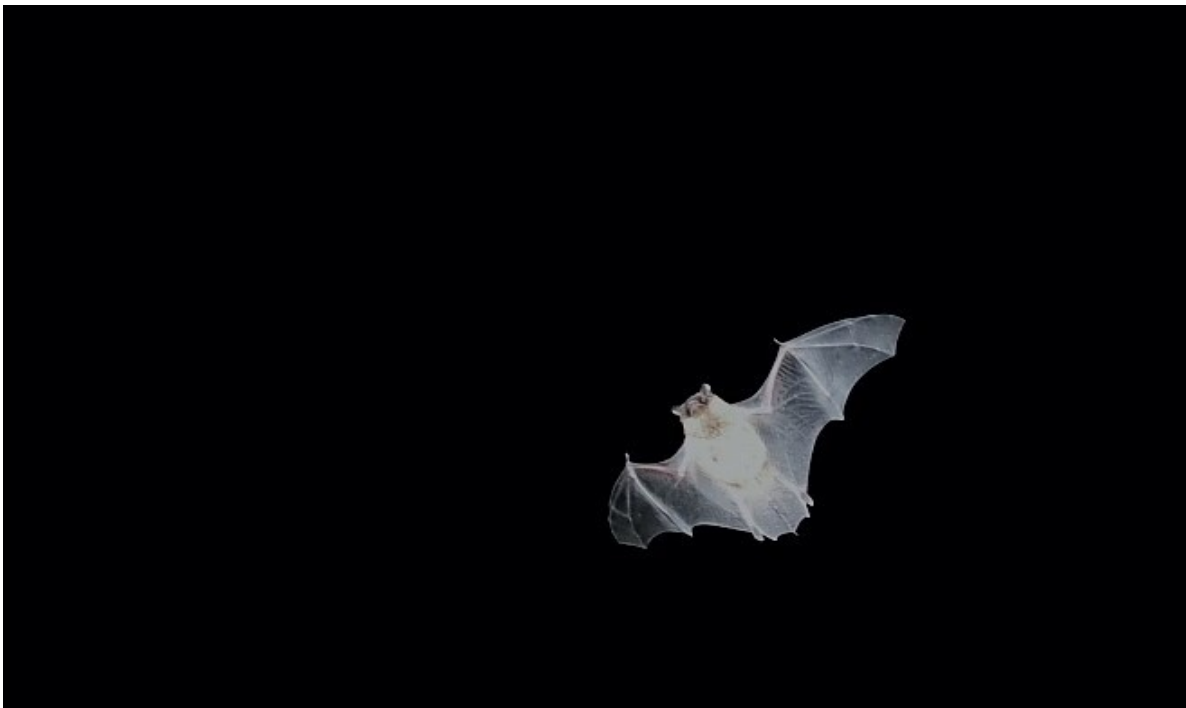
3.1. Yleistä lepakoista

Maapallolta on löydetty noin 1200 lepakkolajia. Suomessa on vastaavasti tavattu 13 lepakkolajia. Näistä kuuden on todettu lisääntyvän maassamme. Lukumäärältään yleisin on pohjanlepakko (*Eptesicus nilssoni*), joka on myös laajimmalle levinnyt, esiintyen Lappia myöten. Seuraavaksi yleisimpiä lajeja ovat vesisiippa (*Myotis daubentonii*), viiksisiippa (*Myotis mystacinus*), isoviiksisiippa (*Myotis brandtii*) ja korvayökkö (*Plecotus auritus*).

Kaikki Suomessa tavattavat lepakot ovat hyönteissyöjiä. Ne ovat yöaktiivisiä ja lepäävät päiväaikaan suojaisissa päivälepopaikoissa. Päiväpiiloiksi sopivat esim. puunkolot ja rakennukset, jotka sijaitsevat ruokailupaikkojen lähetyvillä. Joskus päivälepopaikan ja saalistusalueen väliä saattaa olla kilometrienkin matka.

Talveksi lepakot siirtyvät horrostamaan talvehtimispaikkoihin, joita ovat mm. rakennukset ja kallioluolat. Myös selkeää muuttoa tapahtuu joillakin lajeilla.

Lepakot ovat ainoita lentämään kykeneviä nisäkkäitä. Aikaisemman tiedon vastaisesti lepakot eivät ole sokeita, vaan päinvastoin, niillä on aivan hyvä näkö.

Pohjanlepakko on Suomen yleisin lepakkolaji. Kuva: Jonna Rinta-Keturi

3.2. Esiintyminen ja elinympäristöt

Yleisin Suomessa tavattava lepakko on pohjanlepakko, jota esiintyy pohjoisinta Suomea myöten. Pohjanlepakko onkin maailman pohjoisimpana tavattava lepakkolaji. Muuten lepakkojen esiintyminen painottuu eteläiseen ja keskiseen Suomeen. Harvalukuisimpien Suomessa tavattujen lepakkolajien esiintyminen painottuu maan eteläosiin.

Yleisintä lajiamme, pohjanlepakkoa, voi tavata oikeastaan minkälaisesta ympäristöstä tahansa, ei kuitenkaan suurilta avosoilta ja järvenseliltä, kuten muitakaan lepakkoja. Lepakkoja esiintyy myös suurtenkin kaupunkien keskustoissa.

Vesisiippaa esiintyy vesistöjen äärellä. Sitä tapaa saalistelevana järvien, lampien, jokien ja luomien vesipintojen yllä, pinnalta hyönteisiä saaliikseen napsien. Laji on löydettävissä parhaiten siltojen alta saalistamassa, kunhan valoa riittää lepakon näkemiseen.

Muut yleisimmät lajit, viiksisiippa, isoviiksisiippa ja korvayökkö, on parhaiten löydettävissä metsäsilta alueilta.

3.3. Lepakkojen suojelu

Kaikki Suomen lepakot ovat rauhoitettuja ja ovat EU:n luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeja. Luonnonsuojelulain 49§:n mukaan niiden talvehtimis-, lisääntymis- ja päivälepopaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä.

3.4. Kartoituksen tekeminen

Lepakkoja käytiin etsimässä neljästi kesän aikana, kesä-, heinä-, elo- ja syyskuussa, kerran kunakin kuukautena. Liikkeellä oltiin iltayö-aikaan, jolloin lepakotkin yöaktiivisina ovat liikkeellä. Alueella liikuttiin jalkaisin, koko tutkimusalueella liikkuen. Havainnoinnissa käytettiin detektoria (ultraääni-ilmaisin) Pettersson D240X, jolla voitiin havaita lepakoiden päästämiä kaikuluotausääniä. Detektorin avulla lepakot voidaan tunnistaa lajillen. Lepakkojen kartoittamiseen käytettiin kaikkiaan 16 tuntia.

3.5. Tulokset

Alueelta tavattiin hyönteisiä saalistavia pohjanlepakoita jokaisella kartoituskäynnillä. Kesä- ja heinäkuun käynneillä havaittiin kaksi pohjanlepakkoa kummallakin kerralla. Elokuulla paikalla oli 2+1 ja syyskuun käynnillä paikalla oli 2+2 pohjanlepakkoa. Todennäköisesti loppukesän käynneillä lennossa oli myös saman vuoden poikasia. Muita lepakkolajeja ei alueelta tavattu.

Pohjanlepakot saalistelivat kartoitusalueen pohjoispäässä metsän vieressä ajoharjoitteluradan portin kohdalla ja toinen lepakkopaikka oli hakatun aukon ja metsän rajamailla aukon puolella. Kartoitusalueen muista osista lepakkoja ei havaittu.

Pohjanlepakkojen esiintyminen ei yllättänyt laskijaa. Lajia on havainnoitu aiemminkin Botniaringillä. Ratavarikolla saalistelee usein pohjanlepakoita, samoin alueella olevan kesämökin/huvilan liepeillä. Lepakot saattavat käyttää alueen rakennuksia ja/tai puissa olevia luonnonkoloja päiväpiiloinaan.

4. Perhoset ja korennot

4.1. Perhosten direktiivilajit

Perhosten direktiivilajeja ovat apollo (*Parnassius apollo*), isokultasiipi (*Lycaena dispar*), kirjopapurikko (*Lopinga achine*), kirjoverkkoperhonen (*Euphydryas maturna*), luhtakultasiipi (*Lycaena helle*), muurahaissinisiipi (*Phengaris arion*), pikkuapollo (*Parnassius mnemosyne*), pöllöyökkönen (*Xylomoia strix*) ja valkotäplänokkosperhonen (*Nymphalis vaualbum*).

4.2. Sudenkorentojen direktiivilajit

Sudenkorentojen direktiivilajeja ovat idänkirsikorento (*Sympecma paedisca*), kirjojokikorento (*Ophiogomphus cecilia*), lummelampikorento (*Leucorrhinia caudalis*), sirolampikorento (*Leucorrhinia albifrons*), täplälampikorento (*Leucorrhinia pectoralis*) ja viherukonkorento (*Aeshna viridis*).

Kuvassa kangasperhonen, Suomen runsaslukuisin päiväperhonen.

Kuva: Jonna Rinta-Keturi

4.3. Tulokset

Niin perhosten kuin korentojenkin osalta lähtökohta direktiivi- ja rauhoitettujen lajien osalta oli se, että näiden lajien löytyminen kartoitusalueelta olisi hyvinkin epätodennäköistä. Suurin osa lajeista on eteläisiä lajeja, joiden esiintymisalue ei ulotu Jurvaan tai Etelä-Pohjanmaallekaan. Osa lajeista puolestaan esiintyy meriemme rannoilla, joten näitäkään ei voinut olettaa kartoitusalueelta löytyvän.

Tehdyssä selvityksessä ei löytynyt EU:n luontodirektiivin liitteessä IV (a) mainittuja erityistä suojelua vaativia lajeja. Alueelta ei löytynyt myöskään Suomessa rauhoitettuja perhos- tai sudenkorentolajeja.

Kartoitusalue on suurimmaksi osaksi karua taimikkoa kasvavaa metsäpohjaa, ja hakkuuaukkoa, josta puuttuu kosteikot. Kasvisto on yksipuolista ja vähälajista peruskasvistoa, jolta ei löydy mm. mainittujen perhosten toukkien ravintokasveja. Ja kun kosteikot ja avovedetkin puuttuvat, myöskään erityisesti suojeltuja ja rauhoitettuja korentolajeja ei alueelta löydetty.

5. Liito-orava

5.1. Yleistä liito-oravasta

Liito-orava on tavallista oravaa pienempi yöeläin. Yöaktiivisuutensa vuoksi lajia pääsee luonnossa näkemään harvoin. Laji esiintyy maamme eteläisellä puoliskolla, pohjoisrajan kulkiessa suunnilleen linjalla Kokkolasta Kuusamoon. Tihein kanta on läntisellä rannikolla, saaristossa lajia ei kuitenkaan juurikaan tavata. Merkittäviä esiintymisalueita ovat Vaasan, Kristiinankaupungin ja Närpiön seudut.

Liito-orava viihtyy varttuneessa kuusivaltaisessa sekametsässä, josta löytyy lehtipuita (haapoja, leppiä ja koivuja) ravinnoksi. Tikkojen tekemät kolot ovat tärkeitä liito-oravan pesäpaikkoja, yleisimpänä pesäpuunaan haapa. Myös vanhat oravan pesät kelpaavat toisinaan pesäpaikaksi.

Liito-oravat ovat verraten lyhytikäisiä. Vanhimpien liito-oravien on todettu eläneen viisivuotiaksi. Keskimääräinen elinikä on 1-2 vuotta.

Liito-oravan lisääntymisaikaa on kevät, jatkuen aina keskikesälle saakka. Osalla naaraista voi olla kaksi pesintää kesässä. Naaras synnyttää 2-5 poikasta, jotka jättävät pesänsä noin puolentoista kuukauden kuluttua.

Liito-oravalla on erityinen piirre liikkumiseen. Se pystyy liitämään ruumiin molemmilla puolilla olevien liitopoimujen avulla. Nämä etu- ja takajalkojen välissä olevat poimut mahdollistavat yli 50 metrin liitoja aukeiden alueiden, kuten maanteiden ja sähkölinjojen yli. Metsässä liitomatkat ovat lyhyempiä.

5.2. Suojelu

Liito-orava on Suomessa luonnonsuojelulaille rauhoitettu, ja sen elinvoimaisuus luokitellaan vaarantuneeksi. Laji kuuluu Suomen kansainvälisiin vastuulajeihin, eli Suomella on kansainvälinen vastuu sen säilyttämisestä. Liito-orava kuuluu myös Euroopan unionin luontodirektiivin tiukasti suojeltujen lajien IV (a) -listalle, jonne luetteloitujen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty.

5.3. Tulokset

Liito-oravien merkkejä etsittiin useilla käynneillä kevättalven, kevään ja alkukesän 2019 aikana. Merkkejä liito-oravista haettiin lumihangilta ja puiden juurilta. Erityisen tarkasti käytiin läpi kolopuut sekä isot haavat.

Liito-oravista ei saatu mitään havaintoja. Alueelta ei ole liito-oravahavaintoja aiemmiltakaan vuosilta, vaikka kartoitusalueen pohjoispään metsä näyttäisi ihmisilmiin sopivalta biotoopilta liito-oravalle. Alueen liito-oravattomuus on todettu kartoittajan toimesta varmuudella jo yli 10 vuotena.

6. Kasvit

Alueen kasvistoa kartoitettiin vuonna 2019. Tarkistuskäyntejä tehtiin vielä kesän 2020 aikana.

Kasvillisuusluettelo:

– riidenlieko	<i>Spinulum annotinum</i>
– metsäkorte	<i>Equisetum sylvaticum</i>
– peltokorte	<i>Equisetum arvense</i>
– metsäimarre	<i>Gymnocarpium dryopteris</i>
– metsäkuusi	<i>Picea abies</i>
– metsämänty	<i>Pinus sylvestris</i>
– kataja	<i>Juniperus communis</i>
– rönsyleinikki	<i>Ranunculus repens</i>
– nokkonen	<i>Urtica dioica</i>
– rauduskoivu	<i>Betula pendula</i>
– hieskoivu	<i>Betula pubescens</i>
– harmaaleppä	<i>Alnus incana</i>
– niittysuolaheinä	<i>Rumex acetosa</i>
– kiiltopaju	<i>Salix phylicifolia</i>
– ahopaju	<i>Salix starkeana</i>
– metsähaapa	<i>Populus tremula</i>
– kanerva	<i>Calluna vulgaris</i>
– suopursu	<i>Rhododendron tomentosum</i>
– isokarpalo	<i>Vaccinium oxycoccos</i>
– puolukka	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>
– juolukka	<i>Vaccinium uliginosum</i>
– mustikka	<i>Vaccinium myrtillus</i>
– variksenmarja	<i>Empetrum nigrum</i>
– metsätähti	<i>Lysimachia europaea</i>
– pohjanpunaherukka	<i>Ribes spicatum</i>
– suomuurain	<i>Rubus chamaemorus</i>
– mesimarja	<i>Rubus arcticus</i>
– lillukka	<i>Rubus saxatilis</i>
– vadelma	<i>Rubus idaeus</i>
– pihlaja	<i>Sorbus aucuparia</i>
– valkoapila	<i>Trifolium repens</i>
– puna-apila	<i>Trifolium pratense</i>
– maitohorsma	<i>Chamaenerion angustifolium</i>
– suohorsma	<i>Epilobium palustre</i>
– käenkaali	<i>Oxalis acetosella</i>

– kirjopillike	<i>Galeopsis speciosa</i>
– ojakärsämö	<i>Achillea ptarmica</i>
– metsämaitikka	<i>Melampyrum sylvaticum</i>
– siankärsämö	<i>Achillea millefolium</i>
– pihasaunio	<i>Matricaria discoidea</i>
– leskenlehti	<i>Tussilago farfara</i>
– tahmavillakko	<i>Senecio viscosus</i>
– pelto-ohdake	<i>Cirsium arvense</i>
– syysmaitiainen	<i>Scorzoneroides autumnalis</i>
– huopavoikeltano	<i>Pilosella officinarum</i>
– tupasvilla	<i>Eriophorum vaginatum</i>

7. Linnut

Kartoistusalueen pesimälinnusto laskettiin keväällä ja kesällä 2019. Iso osa pesimälinnuista pesii alueen pohjoisosan metsikössä, joka on vanhaa peltojen pohjaa. Tällä metsäalueella on muuhun alueeseen verrattuna monipuolinen puusto ja kasvisto. Tämä pieni metsäalue soveltuu paremmin lintujen pesimäalueeksi kuin metsän eteläpuolella oleva hakkuu- ja taimikkoalue.

Keltasirkkuja pesi kartoitusalueella kaksi paria.

Kuva: Jonna Rinta-Keturi

7.1. Tulokset

Alueen pesimälinnusto ja parimäärät

– vihervarpunen	<i>Carduelis spinus</i>	2
– pikkukäpylintu	<i>Loxia curvirostra</i>	2
– peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	6
– keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	2
– metsäkirvinen	<i>Anthus trivialis</i>	3
– talitiainen	<i>Parus major</i>	1
– töyhtötiainen	<i>Parus cristatus</i>	1
– hippiäinen	<i>Regulus regulus</i>	1
– tiltalti	<i>Phylloscopus collybita</i>	1
– pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	4
– hernekerttu	<i>Sylvia curruca</i>	1
– punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	2
– käki	<i>Cuculus canorus</i>	1

Alueella pesi kaikkiaan 13 lintulajia ja 27 lintuparia. Lajeista töyhtötiainen luokitellaan Suomessa vaarantuneiden listalle.